

att blifva förstådd.

Det synes nemligen Saima, som om hon temmeligen otvetydigt skulle gifvit tillkänna, hvarföre enligt hennes åsigt ingen litteratur i landet kan finnas, hvarföre således äfven Tidningslitteraturen innehåller »just ingenting.» Om nu hennes värda kolleger icke vilja bestrida dessa orsakers tillvaro, hvarföre äflas de då att bestrida deras följder? – Är den sårade fåfängan så stark, att den vill förneka, hvad ännu ingen upplyst man torde betviflat? – Skall denna ömkliga fåfänga sträfva att förlänga det skick, hvori Finlands litteratur nu befinner sig, skall den
10 för sin egen småaktiga förnöjelse predika öfver det närvarandes förträfflighet, för att söka qväfva all längtan efter något bättre? –

Kostar det så mycket på denna fåfänga att medgifva: »hvarje Tidningsutgifvare är en industriidkare. Han bjuder nu dålig vara, emedan ingen bättre finnes, och allmänheten likväl vill förses med sorten?» Förunderligt skulle detta förefalla oss. Åtminstone må man vara öfvertygad, att Saimas bekännelse, att hon ingenting har att bjuda på, gått henne fullkomligen ur hjertat. Också lär icke Allmänheten, som funnit henne en vän af industrien, vara tveksam angående hennes
20 egen industriela natur. Det gör henne blott ondt, att hennes värda Kolleger, hvilka så noga räknat hennes prenumeranter, skola finna sig sårade deraf, att spekulationen temligen lyckats. Hon har också visserligen deltagande för den läsande allmänhetens myckna och bortkastade möda att läsa hennes sneda rader. Men hon har också »Ingenting» lofvat, minst några »Finska syften.»

Ännu vill Saima gerna medgifva H. T., att hennes Redaktion är oerfaren, nybörjare, o. s. v., med ett ord »ett barn» till förstånd, omdöme, planer och lynne. Men hon hoppas också, att den aldrig blir
30 *gubbe* nog att låta det dåliga gälla för dugligt, endast för att få sin egen skralhet betäckt. Och till hela sällskapet af Kolleger säger hon lika öppet att, antingen hennes redaktion räknas till de »yngre litteratörerna» (till »barnen») eller till »de utmärktare,» så anser hon, Saima, detta tal för en löjlighet. Hon säger detta för att spara samma värda Kolleger alla personligheter.

60 KRISTIN OPIN PUHISTAMISESTA PAAVIN ERHETYKSISTÄ.

Maamiehen Ystävä n:o 9, 10 och 12 2., 9. och 23.III 1844

40 Niinkuin jo kuuennessa lehessä puhuimme, joutui totinen Kristillisuus aivan surkiaan tilaisuuteen Paavien pahoin juonien kautta, niin että selväjärkiset ihmiset alkoivat ikäänkuin epäillä, tokko tämä oppi oikeeseen vieneekään, vaikk'eivät tohtineet julkisesti ruveta Paavia ja hänen kelvottomia käskyläisiänsä vastustamaan. Oli kuitenkin muutamia urhoollisia miehiä, jotka jo ennen Lutheruksen aikoja, korottivat äänensä kasvavaa pahennusta vastaan, eivätkä peljänneet niitä kauhi-oita kipuja, joilla kaikkia totuuden tunnustajojta kiusattiin. Niin eli Frankrikissa 1180 vuoden paikoilla jälkeen Kristuksen syntymisen yksi
50 Kauppamies, *Petrus Waldus* niminen, joka oli sattunut saamaan Raamatun käsiinsä ja sitä lukenut. Tästä hän tuli selvästi tuntemaan, että Jesuksen oppi oli kokonansa turmeltu Paavien villityksiltä. Hän jakoi köyhille kaiken tavaransa, alkoi julistaa totista Kristillisyyttä maamiehillensä, ja opetti Raamatun olevan *ainoan* perustuksen uskollemme, peräti hyljäten Paavien pahentavaisia neuvoja. Vaikka nyt

Paavilaiset häntä kiivaasti vastustivat, taipui kuitenkin pian suuri joukko ihmisiä hänen tuumiinsa, erinomattain sentähden, että hän ja hänen seuransa harjoittivat nuhtettomuutta ja siveyttä elämässäänsä, joita hyviä tapoja siihen aikaan aivan harvassa näkyi. Mutta vaikka näitä jumalisiä ihmisiä vastaan ei osattu mitään pahaa totistaa, niin heitä kuitenkin hirmuisesti vainottiin ja ahistettiin, niinkuin pahanilkiisiä, paatuneita syntisiä, suljettiin pois seurakunnan yhteydestä, ja kuin ei muut keinot auttaneet lähetettiin, Paavin käskyllä, heitä yksimielisesti sodalla kukistamaan, vaikk'ei toki voitu heitä kokonansa hävittää.

Vuonna 1360. Johan Wiklef niminen Professori Englandissa samalla tavalla alkoi kiivaudella pelkäämätä vastaansanoa Paavin villityksiä, kuin hän Romissa käyvässäänsä oli tullut tuntemaan, kuinka surkialla jällellä Kristikunnan asiat olivat. Hän käänsi Raamatun Englandin kieleen, ja kirjoittipa vielä paljo muitakin jumalisiä kirjoja, joissa peräti paljasti Paavilaisiin pahat juonet ja ilkiän käytöksen. Samoten kuin Petrus Waldus, näytti hän, että autuuden oppi on etsittävä ainoastaan Raamatusta ja semmosista kirjoista, jotka sen kansa yhteensopivat. Hän kielsi Kuningaat ja muut Ruhtinat Paaville veroa maksamasta ja sanoi, ettei Paavilla ollut mitään valtaa Ruhtinoihen yli ei maallisissa eikä hengellisissä asioissa. Tuostapa taas ankara vaino nousi Wiklefiä vastaan, niin että hän niinkuin vääräoppinen ja jumalatoim mies ulossuljettiin seurakunnasta. Kuitenkin vaikuttivat hänen kirjansa vielä hänen kuoltuansakin, että sangen suuri luku ihmisiä mielistyi hänen opetuksiinsa, ja valmistui sillä tavalla vähitellen täydellisempi puhdistus Paavien erihetyksistä.

Juuri näihen Wiklefin kirjain lukeminen saattoi vielä ennen Lutheruksen aikaa sangen urhoollisen ja oppineen miehen kilvoittelemaan toisen Kristillisyyden puolesta ja kiistämään monta villitystä, joilla Paavit olit Jesuksen opin turmelleet. Tämä mies oli *Johan Huss*, Professori ja Pappi Pragin kaupungissa Böhmin maalla. Saarnoissansa ja kirjoissansa opetti hän, paitsi muuta, että Herran Ehtoollisessa sekä leipä että viina piti jaettaman jokaiselle Ehtollisvieraalle; sillä jo kauvan oli tapana ollut, että niille, jotka eivät olleet hengellistä säätyä, annettiin ainoastaan leipä, jonka Paavilaiset sanovat kokonansa muutuvan Kristuksen ruumiiksi. Koska nyt näitä *Hussin* opetuksia pidettiin jumalattomina erihetyksinä, vaadittiin häntä niistä tiliä tekemään pappien kokouksessa, joka pidettiin *Kostnitsin* kaupungissa. Niinkuin ainakin syytöin ihminen, meni hän sinne pelkäämätä ja sai vielä Keisari Sigismundilta vakuutus-kirjan, jossa kovasti kiellettiin jokainen häntä vahingoittamasta matkalla taikka matkan perillä. Mutta hänen *Kostnitsissa* kokoontuneet vihamiehensä panettelivat häntä Keisarin edessä, ja saivatkin viimein sen viekotuksillansa matkaan, että Sigismundi rikkoi lupauksensa ja panetti Hussin vankeuteen. Nyt häntä kovasti kivoitettiin poisluopumaan opetuksistansa. Mutta kuin ei mitkään uhkaukset, ei mitkään kivut voineet pakottaa häntä palauttamaan sanaakaan sanotuistansa uskon asioissa, poltettiin hän elävänä vuonna 1415. Hän kuoli urhoollisuudella niinkuin kelpo sankari, rukoili vielä tulessakin ollessansa, ja sanotaan samalla myös sanoneen: *»Tänä päivänä te paistatte hanhen, mutta siitä tuhkasta, johon minä nyt muutun, pitää syntymän jouhten, jonka te heitätte polttamata. Sata vuotta tästä lukien, pitää teidän tekemän tili Jumalan ja minun edessäni,»* joilla sanoilla hän näyttää ennustaneen Lutheruksen tuloa ja niitä asioita, jotka sitten määrätyn ajan kuluttua tapahtuivatkin.

Samalla hirmuisella tavalla surmattiin Hussin ystävä ja apumies, *Hieronimus* niminen Pappi Pragista, joka oli yhtä miehullinen sekä

totuuden tunnustamisissa että kuolemassa kuin Hussikin. Vaan eivät Paavilaiset sillä päässeet rauhaan, että surmaisivat nämät kaksi miestä. Paljo ihmisiä oli muka mielistynyt näihin miesten opetuksiin niin, että nousi Paavia vastaan kauhia sota, joka kesti 17 vuotta, vaikk'ei siitä tullut mitään hyvää Kristikunnalle. Sillä nämät totuuden tunnustajat tuhansittain kuolivat sodassa uskonsa tähden, ja ne harvat jälille jääneet olivat aina vainon alaisina ja pakenivat sentähden maasta maahan henkeä säilyttääksensä.

10 Näin olivat nyt asiat vähitellen valmistuneet Kristin opin puhistami-
seksi Paavien erihetyksistä, kuin Lutherus vuonna 1517 alkoi tätä
tarpeellista ja hyödyllistä parannusta matkaansaattaa. Tämä *Martinus
Lutherus*, jonka elämän vaiheista aivotaan toiste laviammalta puhua,
oli Professori ja Pappi Wittenbergin kaupungissa Saksan maalla, siihen
aikaan kuin tähän maakuntaan tuli *Johan Tetsel* niminen Munkki,
Paavin luvalla ja käskyllä myömään syntiä anteeksi. Häpiämätä vaelsi
Tetsel kaupungista kaupunkiin ja kylästä kylään, tarjoillen rahan
edestä syntein anteeksi antamus-kirjoja, jotka olivat monenlaatuset ja
sitä myöten kalliimmat eli halvempihintaset, kuin synnit olivat suurem-
mat taikka pienemmät, ja vieläpä hyvää maksoa vastaan antoi vapaus
20 kirjan semmosistakin synneistä, joita ostaja aikoi vasta tehdä. Aivan
arvattava on asia, että tällä jumalattomalla kaupalla mainiot raha
summat kokoontuivat Paavin ja hänen käksyläisiensä kukkaroon; sillä
yksinkertainen kansa ehätti joukottain Tetselin tavaraa ostamaan ja
luuli, ettei mikään saattanut estää sitä taivaaseen tulemasta, jolla vaan
oli tämmönen vapaus eli anteeksi antamus-kirja Paavilta. Mutta
kyllähän senkin helposti ymmärtää, ettei tämä kaupanteko suinkaan
ihmisten tapoja parantanut. Joka vaan jaksoi lunastaa semmosen
kirjan, eli sitte huolimattomana synneissä ja jumalattomuudessa koko
elinaikansa ja menetti niin sielunsa autuuden Paavin petoksen tähden.

30 Niin sanotaan Tetselin ihtensä'kin saaneen koetella, mitä hänen
vapaus kirjansa vaikuttivat. Hän oli muka muutamassa Saksanmaan
kaupungissa kauvan oleskellut kauppaansa tehden ja läksi sieltä pois
matkustamaan täyvellä raha-arkulla muassansa. Tämän tiesi eräs
irvihammas, joka myös ymmärsi, että rahat olit vääryyellä kootut,
kiiruhti miehinensä Tetselin jälissä, ja tapasi hänen mehtäsellä paikalla
ja pyysi ostaaksensa anteeksi antamus-kirjan synnin päälle, jonka hän
aikoi tehdä. Kuin hän oli tämmösen kirjan saanut, ryösti hän Tetseliltä
raha arkun täysinensä, ja sanoi irvistellen: tämä olikin se synti, jonka
aivoin tehdä ja jota varten kirjan ostin, kääntyi sitte kerskaton
40 kotikaupunkiinsa, jossa vielä tänäkin päivänä sanotaan saman arkun
säilyneen, niinkuin ainakin kummituksen.

Kyllähän nyt jo löytyi paljokin ihmisiä, jotka ymmärsivät, kuinka
vahingollinen ja jumalaton tämä Tetselin kaupanteko oli; vaan eivätpä
rohonneet julkisesti ruveta ponnistelemaan peljättävää Paavia vastaan.
Lutherus yksinensä ei peljännyt, mutta alkoi saarnata, että synnin
anteeksi saaminen on etsittävä aivan toisella tavalla kuin neuvoti-
tiin. Hän kirjoitti likiasuvaisille Pispoille, pyytäin heitä estämään
tämänkaltaista kauhiata petosta; mutta kuin eivät pitäneet hänen
varoituksiansa ja rukouksiansa minäkään, niin hän 31 päivänä Loka-
50 kuuta vuonna 1517, kirjoitti kirkon ovelle Wittenbergissä 95 opinkap-
palletta, joissa hän Raamatun toistuksilla voimallisesti näytti tämän
syntein anteeksi antamus kaupan petollisuuden, ja vaati kaikkia ymmär-
täväisiä miehiä sanoilla taistelemaan kanssansa tässä asiassa. Nopiasti
lensivät nyt nämät Lutheruksen opinkappaleet miehestä mieheen yli

koko Saksan maan, ja vieläpä niitä käännettiin muillekin kielille. Moni totuuden ystävä iloisella mielellä ihmetteli sitä urhollista miestä, joka rohkesi julistaa tämmösiä totuuksia, vaikk'eivät julkisesti tohtineet mitään hiiskahtaa parahimmat oppineetkaan. Hänen ystävänsä varoittivat häntä vaikenemaan, sillä he pelkäisivät pahoin hänelle käyvän, kuin Paavin kansa riitaan rupeisi.

(n:o 10)

Mutta Lutherus, joka vielä silloin piti Paavin sangen suuressa arvossa, ei ensinkään osannut peljätä, tietien että hän kilvoitteli totisen ja Jumalalle otollisen asian puolesta, ja luulipa vielä saavansa Paavinkin taipuneeksi estämään sitä pahennusta, jota nyt Kristikunnassa opetettiin. Sentähden kirjoitti hän Paaville hyvin nöyrän kirjan, jossa hän suurimmalla alamaisuudella selittää asiansa ja ajatuksensa, pyytää rohkeuttansa anteeksi, rukoilee hartaasti, että se häpiällinen kaupanteke syntein anteeksi antamisen kansa lopetettaisiin ja heittää sitte henkensäkin luottamuksella Paavin huostaan. Eipä Paavi ylpeydessänsä ottanut näitä rukouksia korviinsakkaan, vaan käsketti Lutherusta Romiin ennen kahen kuukauden kuluttua, tiliä tekemään opetuksistansa. Kyllähän nyt Lutherus arvasi, ettei hän voisi välttää kuolemata, jos vaan pistäisi nenänsä Romiin, jonka vuoksi hän ei noudattanutkaan Paavin käskyä, mutta sai Ruhtinansa *Fredrikin* puolustajaksensa ja hänen avullansa Paavin myöyttämään, että asiata piti tutkittaman Saksan maalla. Monta Paavin käskyläistä tuli sitte Lutheruksen kansa taistelemaan, mutta aina hän sai voiton. Jo näytti että Paavi oli saannut valtansa ihmisiin vaan ei Jumalan säännön kautta. Kuin nähtiin, ettei tätä urhoollista miestä näin saatu vaikenemaan, sulki Paavi hänen pois Seurakunnan yhteydestä ja julisti hänen olevan kiroton ijankaikkisesti, jos ei hän ennen kuuennymmenen päivän kuluttua, palajaisi pois väärästä opistansa. Jopa tästä Lutheruskin viimein suuttui niin, että hän julkisesti poltti sen kirjan, jossa Paavin kiroustuomio oli kirjoitettu, näin muka näyttääksensä, ettei hän enää tahtonut ensinkään Paaville kuuliainen olla.

Tulevaksi vuoeksi 1521 olivat herrainpäivät kuulutetut Wormsin kaupunkiin. Tänne manattiin myös Lutherus asiatansa vastaamaan ja Keisari Karl antoi hänelle samanlaisen varjeluskirjan, kuin Hussikin sai Kostnitsiin lähtiissänsä. Vaikka olikin aivan uskottava asia, että samalla julmalla tavalla meneettäisiin Lutheruksen kansa, kuin ennen oli tehty Hussille, meni hän kuitenkin pelkäämätä Wormsiin ja tunnusti julkisesti, ettei hän saattanut ensinkään palauttaa opetuksiansa, jos ei hänelle Raamatun toistuksilla näytetty, että hän oli väärällä tiellä, *sillä ei ole hyvä, sanoi hän, mitään tehdä omaa tuntoa vastaan. Tässä minä olen: en voi muuta tehdä. Jumala auttakoon minua.*

Vaikka Paavin käskyläiset kaikella tavalla kokivat kiellotella Keisaria tappamaan Lutherusta, niin ei kuitenkaan rikkonut tehtyä lupautansa, vaan käski Lutheruksen kohta mennä kotiinsa, luvaten ettei mitään väkivaltaa pitänyt hänelle matkalla tapahtua. Ruhtinansa *Fredrikin* avulla nyt rauhaan päästyänsä, kirjoitteli Lutherus monta jumalista kirjaa, joita haluisesti luettiin, ja vieläpä sitte Raamatunkin käänsi Saksan kieleen, että jokainen siitä omin silminsä sai nähdä hänen oppinsa totuuden. Sangen paljo ihmisiä saattoi hän näin Paavin erhetyksistä poisluopumaan ja perusti Paavista kokonansa eroitettun Seurakunnan, jota nimetään *Evangeliumilliseksi-Lutheruksen Seurakunnaksi* ja jonka seurakunnan uskoa Suomalaiset nyt tunnustavat.

Mutta kyllähän sen hyvin arvaa, etteivät näin suuret muutokset uskon asioissa saattaneet tapahtua aivan ilman riitaa ja kapinata,

eivätkä Paavilaisetkaan olleet liikkumata kuin näin heidän oppiansa alettiin ahistaa. Tyhmä kansa, joka luuli uskon vapauen kansa seuraavan vapauen ulosteostakin, nosti monessa Saksanmaan paikassa kauhian kapinan esivaltaansa ja herrojansa vastaan, että viimein täytyi oikeen sotajoukolla ruveta näitä oppiniskaisia kukistamaan. Paavi ja hänen käskyläisensä taas puoleltansa päättivät kaiken tämän pahenuksen tulevan Lutheruksen uuesta opista, jota sanoivat vääräksi ja jumalattomaksi uskoksi, hyväksi aina lausuen omaansa. Eipä toki auttaneet paljo heidän juonensa; sillä monta ruhtinata ja kuulusata herraa olivat jo taipuneet tähän puhistettuun oppiin ja ruvenneet sitä oikeen miehullisesti puollustamaan ja alamaaisiansa siihen taivuttamaan. Niin nämät Lutheruksen holhojat herrain päivillä, jotka pidettiin *Nyrnbergissä* vuonna 1522, estivät, ettei häntä saatu tuomita Paavin mielen jälkeen, vaan vaativat että jokaiselle pitäis annettaman valta uutta eli vanhaa oppia tunnustamaan pakottamata ja estämätä. Samanlaisen vaatimuksen tekivät he vielä seihtemän vuotta sen jälkeen, herrain päivillä *Spejerissä*, vaikk'eivät voineet estää sitä päätöstä, jonka Paavilaiset tässä kokouksessa saivat aikaan. Siinä kiellettiin muka kokonansa pois tämän Evangeliumillisen opin levittäminen. Mutta eivätpä tähän päätökseen ensinkään tytyneet puhistetun opin tunnustajat, vaan asettivat ihtensä miehullisesti sitä vastaan ja vieläpä Keisarillekin lähättivät valituksen tässä asiassa, jonka vastustamisen tähden heitä on sitte nimitetty *Protestanteiksi*.

Tulevana vuonna 1530. kokoon tuli taas sangen paljo Ruhtinoita ja muitakin ihmisiä herrain päiville *Augsburgiin*, keskustelemaan uskon asioita. Täällä nyt puhistetun opin tunnustajat panettivat oppinsa ja uskonsa tunnustuksen kirjaan, joka kokoudessa luettiin ja heitettiin sitte Keisarin tutkittavaksi. Tämän kirjan, joka nimitetään *Augsburgin tunnustukseksi*, kirjotti *Filippus Melancton* niminen Professori, joka oli Lutheruksen kiivain apumies uskon puhistamisessa. Siinä aivan selvillä sanoilla sanotaan missä kappaleissa Lutheruksen oppi eroitaksen Paavin uskosta, paljastetaan Paavin erhetykset ja näydetään, että autuuen oppi on perustettava ainoastaan Raamatun lausetten eikä ihmisiin jaaritukseen päälle. Mutta eipä tämä tunnustus ollutkan Keisarin mieleinen, sillä hän tahtoi puolustaa Paavin uskoa. Sentähden antoi hän kirjoittaa tätä vastaan kirjan, jossa koitettiin selittää, että tämä uusi usko kokonansa viepi väärälle tielle ja on sen vuoksi peräti vaarallinen ja hyljättävä. Eivätpä kuitenkan Lutheruksen seuraajat muuttaneet mieltänsä, vaan toimittivat taas puoleltansa oppinsa puolustus kirjan, jonka myös Melancthon kirjoitti, vaikei tämänkän paljo heitä auttanut. Sillä ennenkuin herrain päiviltä Augsburgista erottiin, julistettiin semmoinen tuomio, että kaikki muutokset, jota uskon asioissa oli viimeisinä vuosina tehty, piti kokonansa seurakunnasta hyljättämän, ja että jokainen, kuin ei mielisuosioilla tahtonut jällen antautua Paavin vallan alle, tulis kovasti rangastettavaksi.

(n:o 12)

Joko nyt miehet luulitte loppuneen Maamiehen Ystävän kertomuksen Kristin opin puhistamisesta Paavin erhetyksistä, kosk'ei viimeisessä lehdessä enää luvannutkan lisää? Eipähän toki loppunutkan, vaikk'ei tuosta lisästä mitään mainittu. Vielä olisi paljokin sanottavaa tässä asiassa, kuinka tämä puhistettu Evangeliumillinen oppi levisi moneen maakuntaan, vaikka sitä kovasti vastustettiin, kuinka moni uskon sankari meni urhollisesti kuolemaankin tämän uskon tähden, ja muita senkaltaisia tapauksia. Mutta ei tahtoisi M. Y. kovin pitkäksi venyttää tätä kertomusta, peljäten että sitä lukiissa jo väsytte. Kuitenkin näyttää

hänestä uskottavalta, että vielä tahtoisitte tuta, kuinka oppi puhistettiin Ruottissa, kuinka Suomenmaassa, ja aikoo sentähden nyt lyhykäisesti siitä puhua.

Ensimmäiset puhistetun opin julistajat Ruottin maassa olivat veljekset *Olaus* ja *Laurentius Pietarinpojat*. Heidän isänsä oli Seppä, Pietari Olovinpoika, ja äitinsä Kersti Laurintytär. Nämät veljekset olivat muka käyneet Wittenbergin opistossa, lukemassa ihtensä oikeen pää Magistereiksi, siellä kuulleet Lutheruksen opetuksia Kristin opin kappaleista ja ankaralla halulla mielistyneet hänen tuumiinsa. Kotimaahansa Ruottiin tultuansa, alkoivat he kiivaasti saarnata Paavin erhetyksiä vastaan ja joutuivat sentähden varsin pian kovaan riitaan munkein ja muihin Paavin ystävien kansa.

10

Olipa kerran erinäinenkin aine, joka aivan ankaraan vihaan nosti Paavilaiset näitä veljeksiä vastaan. Heidän isänsä oli muka luvannut jonkun maa-sipaleen palkinnoksi muutamille munkeille, jotka olivat luvanneet hänen kuoltuansa veisata messuja hänen sielunsa pelastuksen tähden. Sillä tämmösiä messuja piettiin tarpeellisina Paavin vallan aikana. Kuin nyt isä kuoli, niin eivät pojat tahtoneetkaan antaa munkeille sitä luvattua maa-tilkkua. Surullisella mielellä nuhteli tosin heitä äitinsä, että he näin tahtovat menettää isä vainajansa ijankaikisen autuuden vähäisen maallisen omaisuuden säästämällä; mutta he kokivat lempeyellä rauhoittaa äitin mieltä, sanoen, ettei nämät Paavilaisten messut saata pelastaa yhenkään ihmisen sielua. Ja kuin äitiltänsä kysyivät, jos hän ymmärtäisi näitä latinan kielisiä messuja, vastaisi hän hartaasti: *en minä heitä ensinkään ymmärrä, vaan kuin kuulen niitä veisattavan, rukoulen minä Jumalata, että hän tahtoisi hyväksi ottaa heidän rukouksensa, enkä epäile Herran niin tekevän*. Kyllähän nyt helpommasi saivat rauhoitetuksi, kuin munkit vaikkenemaan; sillä nämät eivät millään tavalla tahtoneet luopua luvatusa maa-kappaleesta, vaikka se kuitenkin viimmen taisi jäädä poikain huostaan.

20

30

Vahvan puollustajan saivat nämät veljekset, kuin *Gustaf ensimmäinen* pääsi Ruottin Kuninkaaksi; sillä hän holhoisi kaikella tavalla tätä puhistettua oppia ja niitä, jotka sitä saarnaisivat. Niin teki hän vanhemman veljen Olausen Kirkkoherraksi Stockholmissa ja rakennutti hänelle kirkkoon erinäisen, sangen korkian ja komian saarnastuolin, josta hänen piti opettaa kansaa. Tämän vuoksi sanotaan kansan antaneen Olauselle liikanimen: *Olaus vakassa*, vaikk'ei tuota outo ymmärrä, miksi saarnastuolia rupesivat vakaksi sanomaan, kosk'ei tuo tavallisesti ole vakan näköinenkän. Paremmiin sopivaiselta tuntuu kaikei Maamiehen Ystävästä Savonmaassa tavallinen saarnastuolin nimi: *Pytty*.

40

Tästä pytystänsä nyt Olaus väsymätä saarnaisi Evangeliumia Lutheruksen opetuksen mukaan, eikä helpottanut sittekään, vaikka Paavilaisilta yllytetty kansa usiasti nakkeli häntä kivillä ja kartuilla, niin että hänen monasti oikeen hengen vaaralla täytyi pyrkiä pakoon. Vieläpä sittekin kiukkuisemmiksi tulivat Paavin käskyläiset, kuin Olaus meni naimiseen. Sillä niinkuin M. Y. joskus ennen on maininnut, täytyi pappien siihen aikaan elää naimata, että Paavi saisi heidän tavaransa periä. Kyllähän tästä Olausen naimisesta tuli valituksia Kuninkaankin eteen, vaan ei hän puuttunut ensinkään tähän asiaan, koska hän oli tullut tuntemaan, ettei naimiset ole Jumalan sanassa kielletyt.

50

Jos Olaus paljo toimitti saarnoillansa ja kirjoillansa, niin eipä nuorempikaan veli Laurentius vähemmin vaikuttanut puhistetun opin levittämistä Ruottissa. Tämä Laurentius pääsikin aivan pian varsin

yläiseksi virkamieheksi, että hän kykeni suuria asioita tekemään. Sillä Kuningas määräsi hänen ensin Professoriksi Upsalan opistoon ja sitte Ruottin valtakunnan Arkipiispaksi, jota viimeistä virkaa hän aivan oivallisesti toimitti 42 vuotta. Vaikka hän tähän virkaan päästessensä oli ainoastaan 32 vuoden vanha, niin ei suinkaan nuoruus haitannut häntä toimituksissansa. Hänen ensimmäinen huolenpitonsa oli, että saaha Raamatun käännetyksi kotimaansa kielelle, ja saikin tämän kokeensa toimeen veljensä Olauksen ja muutaman toisen oppineen miehen avulla. Tämä Laurentiuksen toimittama ensimmäinen Ruottin kielinen Raamattu, jota Kuningas Gustafin Piipiäksi kutsutaan, annettiin sitte jokaiseen kirkkoon koko valtakunnassa. Kyllä nyt nopiasti levisi Evangeliumillinen oppi maakuntaan, kuin vielä Jumalan palvelustakin ruvettiin Ruottiksi pitämään, että kansa ymmärsi mitä kirkossa sanottiin. Sillä eihän vähä oppiset saattaneet tajuta tuota latinan kielistä kirkon menoa, joka tähän asti oli tavallinen ollut.

Vaan eipä kuitenkaan näin suuria muutoksia uskon asioissa saatu toimeen kilvoitukset ja vastuksita. Sekä uhkauksilla että kielottelemisilla, kavaluella ja monenkaltaisilla juonilla kokivat Paavilaiset tässäkin maassa estää tätä uutta oppia leviämästä. Niin he herrain päivillä Vesteräsissa, joissa uskonkin asioista keskusteltiin, rupeisivat vastustelemaan Kuninkaan tuumia, saahaksensa häntä näin pakoitetuksi poisluopumaan puhistetun opin holhoomisesta. Mutta ei nyt auttaneet enää heidän ponnistelemissensa, sillä enin osa täällä kokoontuneista miehistä taipuivat kuitenkin rakastetun Kuninkaansa mielen mukaan, että kaikki hänen vaatimuksensa myötettiin. Nyt annettiin Kuninkaalle korkein valta hengellisissäkin asioissa ja päätettiin, että hänen eikä Paavin tulis tästälähin määrätä kaikki Piispat valtakunnassansa ja ratkasta heidän riitansa. Peljästyneinä pakenivat pois maasta Paavin kiivaimmat puolustajat, ja pääsi puhistettu seurakunta sitte vahvistumaan ja juurtumaan Ruottin maalla.

Puhistetun Evangeliummisen opin ensimmäisen saarnaajan Suomenmaassa sanotaan olleen erään *Pietari Särkilaks* nimisen Magisterin, jonka mainitaan syntyneen Turussa sangen kuuluisasta suvusta, vaikk'ei oikeen tietä hänen syntymä vuottansa. Samoiten kuin ennen nimitetyt Olaus ja Laurentius Pietarinpojat, oli hän käynyt avarampaa viisautta hankkimassa Wittebergissä ja siellä mielistynyt Lutheruksen oppiin. Suomenmaahan takasin tultuansa, alkoi hän sentähden ankaraasti ja urhoollisesti julistaa tätä oppia sekä koulussa että Turun seurakunnassa, jossa hän oli Kappalaisena ja holhottiin tässä kokeessansa aina Kuninkaalta Gustaf ensimmäiseltä. Aivan vähän tunnetaan tämän Pietari Särkilahen elämän vaiheista, vaan sen me tiedämme, ettei hän ainoastaan aikansa levittänyt puhistettua oppia isänmaassamme, mutta istutti vielä monen miehen mieleen neuvoja, joilla he hänen kuoltuansa varsin paljo hyvää toimittivat Kristin seurakunnalle Suomessa. Näitä häneltä opetettuita miehiä oli *Mikael Agrikola*, joka ensin oli koulun opettajana Turussa ja sitte tehtiin Piispaksi. Tämä mies on meidän maassamme sangen suurilla kiitoksilla lausuttava, koska hän oli ensimmäinen, joka alkoi ahkerasti suomen kielelle sovittaa jumalisia kirjoja. Niin hän toimitti Uuen Testamentin suomennettuna maamies-tensä käsiin ja vieläpä sitte Saltarin Raamatun, messu kirjan ja monta muuta pienempää jumalista kirjaa. Hän suomenta myös muutamia Vanhan Testamentin kappaleita, jotka sitte kaikki prantättiin, vaikk'ei heitä moni näinä köyhinä aikoina jaksanut osta. Taisipa tämä köyhyys paljon viivyttää koko suomalaisen Raamatun ulosantamista, joka joutui vasta lähes yheksänkymmenen vuoden kuluttua siitä ajasta kuin

Uusi Testamenti prääntättiin. Se häneltä toimitettu Saltarin Raamattu kuuluu sillä tavalla tulleen suomennetuksi, että *Paulus Juusten* niminen Viipurin Piispa, koulun opettajana Turussa ollessansa, antoi koulupoi- kain suomeksi kirjoittaa näitä Kuningas Davidin Salmeja, tällä tavalla poikia kirjoittamaan totuttain. Näin tehtyjä käännöksiänsä hän sitte paranteli ja antoipa vielä Agrikolankin niitä virhistä puhistella.

Kyllähän nyt Evangelliumillinen valo vähitellen levisi Suomenmaas- sakin, kuin kansa omin silminsä sai lukea Raamattua ja siitä tutkia tämän opin totuutta, eikä varsin paljo vastuksia täällä ollut tätä oppia vastaan.

Jonkun ajan kuluttua kuitenkin Ruottin Kuningas *Johan kolmas* tahtoi jälleen suostua Paavin uskoon ja alamaisationsakin siihen taivut- taa. Mutta eivät nyt enää mitkän juonet auttaneet. Herroin päivillä Upsalassa, jotka pidettiin vuonna 1593., päätettiin, että Evangeli- umilista Lutheruksen oppia piti tunnustettaman sekä Ruottissa että Suo- messa, ja on siitä ajasta lähtein tätä oppia estämätä meidän maassam- me saarnattu.

10

61 JOS AURINKO SEISOO, KYLLÄ KUU JUOK- SEE.

20

Maamiehen Ystävä n:o 9 2.III 1844

Vieläpä sinulla *Matti* on suu auki ihmetellessäsi sitä kummaa, minkä *Maamiehen Ystävä* viimmen auringosta puhu. Hyvä on toki, että on talvi, niin ettei kärpäset suuhus lennä.

Tässä nyt näet lankakeräs kuvattuna, niinkuin *Maamiehen Ystävä* lupas asian kuvauksella paremmin selittää. Kuvan keskipaikassa näet auringon. Vasemmalla käellä on maanpiiri kevätaikana. P. puustavi, joka sen ylitte seisoo, merkitsee maanpiirin pohjapuolen, ja keskipaik- kan osottaa se piiri, joka häntä poikkipuolten on piiritty. Auringosta myös on M. Y. tähän piirun vetänyt, että ymmärtäisit auringon tällä aikaa olevan maanpiirin keskipaikalla asuvaisten pään ylitte. Vielä lästä kuvauksesta näkee, että silloin on puolessa maanpiirissä, *suoraan leikattu pohjasta etelään*, päivä ja toisessa puolessa yö. Tästä se tulee, että silloin ovat yöt ja päivät yhtä pitkät.

30

Auringon alapuolella on maanpiiri kuvattu meidän kesäaikana. Silloin on pohjapuolella ausuvaisilla aurinko suoraan pään ylitte. Mutta niinkuin kuvauksestakin näkee, niin tämä tapahtuu ainoastaan niille ihmisille, jotka asuvat liki kolmasosa tietä keskipaikasta pohjaan päin. Me asumme liki kaksi kolmasosaa pois keskipaikasta. Sentähden aurinko ej ikään tulee meidän vaivaisten pään kohalle, ja me näemme hänen ainakin olevan etelässä päin meidän asuntopaikastamme. Mutta koska aurinko on kolmasosa tietä pohjempana keskipaikkaa, niin on myös kolmasosa maanpiirin eteläpuolta silloin aivan pimiässä; mutta kolmasosa pohjapuolta, pohjanmerkistä lukien, on taas yötä päivää auringolta ylösvalaistu. Sentähden Lapinmaassa nähään kesällä aurin- ko monta viikkoa, ja korkeilta vuorilta Kuopion ja Oulun Läänissä nähään samoten aurinko Johannusyönä. Sentähden myös ovat meillä kesäyöt niin lyhykäiset ja valosat.

40

50

Jos teet sinä *Matti* ittelles *ison* kerän tuohesta ja pidät sen pöydällä kynttilän eteläpuolella, niin kallellaan kuin viimeisessä lehdessä sinulle opetettiin, niin havaittet sinä tämän toeksi. Sillä kerää puikon ympäri pyörittäissä, saat sinä nähä, että yksi osa kerän pohjapuolesta ej